

Mottagandeutredningens betänkande - Ett ordnat mottagande - gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande SOU 2018:22

Vellinge kommuns yttrande till Arbetsmarknadsdepartementet

Vellinge kommun har tagit del av Mottagandeutredningens betänkande Ett ordnat mottagande – gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande SOU 2018:22 (utredningen) och ställer sig bakom målet att mottagandet av asylsökande ska stödjas av en snabb och rättssäker asylprövning och att systemet måste skapa förutsättningar och möjligheter för de asylsökande att ta eget ansvar för en eventuell framtida etablering i Sverige eller för ett snabbt återvändande till ett annat land. Viktigt är att samhällets samlade resurser för mottagande ska användas så effektivt som möjligt.

För att nå målet förespråkar Vellinge kommun ett statligt ansvar under hela asylperioden med en mycket tydligare och effektivare styrning av statliga myndigheter såsom Migrationsverket, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan, där hantering av ärenden ska vara snabb och rättssäker. Utredningen menar att dubbelarbete och överlappningar ska hållas till ett minimum. Vellinge kommun ställer sig bakom den tanken men ser inte att föreslagen modell i utredningen skulle ge det resultatet då utredningen föreslår ett delat och blandat ansvar mellan stat och kommun, under asylprövningstiden.

Vellinge kommun kan inte utläsa att det i utredningens huvudförslag finns tillräckliga incitamentet för de statliga myndigheterna att få till effektiva utrednings- och matchningsprocesser. Två processer som behöver hanteras snabbt och effektivt, för att nå bättre och snabbare resultat i asyl- och etableringsprocesserna. Skall de asylsökande flytta ut till kommunerna, enligt utredningens huvudförslag, bedömer Vellinge kommun att det finns en överhängande risk att asylprövningen drar ut på tiden, vilket kommunerna redan har erfarit när det gäller asylsökande ensamkommande barn. Vellinge kommun menar att man bör införa en garantitid på max 4 månader för asylutredningen, samma krav som ställs på kommunernas socialtjänst vid barn- och ungdomsutredningar.

Utredningen resonerar kring att arbetsmarknadspolitiken i dag är ett statligt ansvar och staten har endast i begränsad omfattning ålagt kommunerna att utföra verksamhet inom området. Man menar i utredningen att kommunerna trots detta bedriver

arbetsmarknadsinsatser i en betydande omfattning för arbetslösa som tar emot ekonomiskt bistånd och att man därför bedömer kommunerna som väl lämpade att introducera asylsökande i regler och förutsättningar på den svenska arbetsmarknaden. Man antar att kommunerna är lämpade att ta över ytterligare ansvar från staten, vilket Vellinge kommun tycker är en helt felaktig ansvarsförskjutning.

Vellinge kommun anser att detta resonemang befäster ett stort problem i dagens system dvs att Arbetsförmedlingen inte klarar av sitt uppdrag, vilket ger stora kostnader för kommunerna. Kommunerna tvingas att betala ut försörjningsstöd och bedriva omfattande arbetsmarknadsinsatser. Skulle ändå denna ansvarsförskjutning ske måste statliga medel följa med som kompensation för kommunernas kostnader.

Vellinge kommun delar utredningens uppfattning att en rättssäker och snabb handläggning av asylärenden är viktig för såväl samhället som för den enskilda individen. Vellinge kommun anser dock att ansvaret för mottagande inte ska övergå till kommunen förrän den enskilde erhållit uppehållstillstånd, detta bör gälla för alla asylsökande, även ensamkommande barn.

Vellinge kommun vill understryka vikten av att staten har det fulla ansvaret under asylprocessen och avreseprocessen då staten är den enda aktör som kan påverka den statliga myndighetshandlingen och dess flöde i processerna. Vid delat ansvar finns det en stor risk att kommunerna kommer att användas som buffert när staten inte är effektiv i sin myndighetsutövning och handläggningstiderna drar ut på tiden.

Utredningen menar att den asylsökande inte ska behöva lämna uppgifter och information till mer än en myndighet. Vellinge kommun anser att detta kräver att de statliga myndigheterna Migrationsverket och Arbetsförmedlingen är klara med utredning och kartläggning innan man skickar asylsökande vidare till kommunerna.

Vellinge kommun anser att det är viktigt att man från staten tar fram metoder för att matcha tillgång till arbete med nyanländas kvalifikationer för att öka möjligheten till sysselsättning. Vellinge kommun ställer sig däremot tveksam till hur matchningens kvalitet blir, om huvudförslaget går igenom, då det redan efter sju dagar skall tas beslut om vilken kommun den asylsökande ska anvisas till. Vellinge kommun anser att utredning och matchning är av största vikt men att den asylsökande ska anvisas kommun då personen fått beslut om uppehållstillstånd.

Enligt utredningsförslaget skall faktorer såsom låg arbetslöshets tas i beaktan vid fastställande av fördelningstal. Vellinge kommun vill peka på att låg arbetslöshet i en kommun inte behöver innebära att det finns gott om arbetstillfällen i kommunen. Den låga arbetslösheten i Vellinge kommun beror fram för allt på innevånarnas höga utbildningsnivå och därigenom attraktivitet på arbetsmarknaden samt möjligheten till arbete i andra kommuner i regionen – inte på att det finns många arbetstillfällen i kommunen.

För kommuner är det stor skillnad på att arbeta med etablering och integration av nyanlända med uppehållstillstånd jämfört med att arbeta med asylsökande. Kommunerna ställdes inför ett helt nytt uppdrag när ansvaret för asylsökande ensamkommande barn övergick till kommunerna. Uppdraget blev mer komplext då

tillgången på HVB-platser, Migrationsverkets myndighetsarbete och det ekonomiska utbetalningssystemet till kommunerna, inte var i fas. Detta har inneburit stora åtagande och ekonomiska konsekvenser för kommunerna då regler och riktlinjer varit otydliga och inte följt kommunernas uppdrag. Ytterligare en utmaning för kommunerna har varit komplexiteten att arbeta med människor som inte har fått besked om de får stanna eller ska avvisas. Utifrån erfarenheterna med ensamkommande asylsökande barn anser Vellinge kommun att frågan om uppehållstillstånd måste vara klar innan en person anvisas till en kommun.

Mottagandet av ensamkommande barn bör vara statens ansvar under asylprocessen. Utbildning under väntetiden kan upphandlas från privata utbildningsföretag och lokaliseras på mottagandecenter. Reglerna om företrädare bör förändras så att det är möjligt att utreda ensamkommande barns asylrätt i mottagandecenter. Ett alternativ är att barnet företräds av det offentliga biträdet under asyl- och åldersutredningen i ankomstcentret.

Utredningen föreslår att schablonersättningen för ensamkommande unga begränsas till ensamkommande unga som har fyllt 18 men inte 20 år. Vellinge kommun anser att ersättning även fortsättningsvis bör lämnas för unga som fyllt 18 år men inte 21 år. Då många ensamkommande unga bor i familjehem och det normala är att föräldrarna i en familj har försörjningsansvar till den unge gått ut gymnasiet, dock längst till och med det år den unge fyller 21 år.

Vellinge kommun anser att det finns en viktig distinktion mellan asylprocessen och etableringsprocessen. Det alternativa förslaget ger större tydlighet för alla parter inklusive den asylsökande. Då det finns olika rättigheter som gäller för asylsökande och de som fått uppehållstillstånd är det viktigt att man tydliggör detta för alla asylsökande.

Vellinge kommun ställer sig kritisk till utredningens antagande av bosättningslagen som välfungerande och anser att lagen behöver utvärderas och justeras utifrån de brister som finns. Till exempel har de tidigare nämnda statliga myndigheterna inte uppfyllt sina uppdrag vilket bland annat lett till kostnadsförskjutningar mot kommunerna.

Utredningens antagande om kommunernas förutsättningar för ett snabbt mottagande av asylsökande är felaktigt och ger en alldeles för positiv bild av kommunernas möjligheter att lösa bostadsfrågan. Lösningarna idag är många gånger tillfälliga i form av stugbyar, vandrarhem, modulboenden etc. Det är svårt att föreställa sig hur kommunerna utöver uppdraget att hitta bostadslösningar till nyanlända med uppehållstillstånd även skulle lösa boendesituationen för asylsökande.

Utredningen menar att statliga lägenheter för asylboende i kommunerna kan tas över av kommunerna och på detta sätt lösa problemet med bostäder. Detta skulle endast gälla de kommuner där staten idag har asylboende. Vellinge och ett flertal andra kommuner skulle inte ha den möjligheten.

Eventuella inskränkningar i EBO-lagen kan Vellinge kommun ha förståelse för, ur ett individ- såväl som ett kommunperspektiv. Då Vellinge kommun förordar obligatoriskt boende i statliga mottagandecenter under hela asylprocessen, innebär detta att EBO inte längre skulle vara aktuellt under asylprocessen.

Sker inskränkningar i EBO-lagen behöver staten underlätta för nya bostadslösningar och utöka möjligheterna för temporära och enklare lösningar enligt t ex Attefallsmodellen. Om utredningens huvudförslag går igenom, trots påpekade brister, är det ett måste att schablonersättningen för boende blir fullt ut kostnadskompenserande även för kommuner med högt hyresläge.

När det gäller utredningens förslag till olika typer av schablonersättningar vill Vellinge kommun påpeka vikten av att dessa täcker kommunernas faktiska kostnader.



Carina Wutzler

Kommunstyrelsens ordförande